

Santa Marina plaza eta inguruak (I)

> Jerardo Elortza eta Xabier Zelaia

Atal berri honetan Patrue kale, Santa Marina plaza, Moiuia eta egungo Lope Agirre kaleei buruzko xehetasunak azalduko dizkizuegu. Kale Zaharrarekin eta Kale Barriarekin batera, Santa Marinak egituratu zuen Oñatiko hirigune historiko zaharra. Erdi Aroaren hondarrean agertzen zaigu jada herriari buruzko idatzietan; hainbat bider aipatu dugun 1488ko erreketaren ondorengo dokumentuan, hain zuzen ere. Ordurako etxe-multzo garrantzitsua edukiko zuen, dirudienez, agiri horrek auzo horretan 96 familia bizi zirela erakusten baitigu. Seguruenik aurreko mendeetan ere izango ziren eraikinak inguru horietan.

Alabaina, ez zaigu antzinako garai haietako aztarnarik geratu, sute beldurgarri hark dena kiskali eta hondatu zuelako, agian. XVI. gizaldiak ere ez zigun arrasto gehiegi utzi; Patrue kalean zerbait. Gaur egun goiko plazan ikus ditzakegun etxe dotoreak XVII. mendean geroztik jasoak ditugu, aurretik zeudenak ordezkatu ondoren. Alderdi horri izena ematen zion Santa Marinaren ermitak, berriz, XIX.era arte iraun zuen.

SANTA MARINA ERMITA

Esan bezala, auzo honi bere izena luzarotan han kokatu zen ermitatik datorkio. Berau Santa Marina birjina eta martiri klasikoari eskainia zegoen, Euskal Herriko beste hainbat tokitan legez. Iñaki Zumaldek Oñatiko historiaz idatzi zuen monografian (1957) dioenez, ermita honen gaineko lehen albistea paperetan 1505ekoa dugu. Baina zaharragoa izango zen, zalantza barik. Urte batzuk lehenago, besteak beste, Juana Arriaran alargun oñatiarra ermitako serora genuen Santa Marinan; eta handik joan zen XV. mendean amaieran Arantzazura, Errodrigo txo Baltzategikok topatu berri zuen amabirjinaren irudiarentzat jasotako lehenengo elizatzaren arduradun gisa.

San Antonenarekin batera, Santa Marinaren hau izango zen kale-gune aldean zegoen ermitarik garrantzitsuenak. Inoiz parrokiak moduan ere erabili omen zuten Zumalderen arabera; eta XVI.aren hasieran hantxe elkartzen omen ziren alkatea eta auzotako ordezkariak. Hori dela eta, tamaina eta edukiera handi samarra edukiko zuen. Galiziarra ei zen santa honen omenez ermitan gordetzen zen elementu inportante baten edertasunak ere horixe pentsarazten digu. Izan ere, herri-eskolak orube hartan erakitzeke, ermita bera 1864an eraitsi zuten arren, barruko erretaulak beste leku batzuetara eramanez baitzituzten.

Oñatiko Historia eta Arte bilduma

Parrokiako Santa Marinaren aldareko erretaula.

• SANTA MARINAREN ERRETAULA

Santa martiri honen erretaula 1593an berritu zen. Urte haietako joerari jarraituz, estilo erromanista sotil eta dotorean taxutu zuten. Hiru kale eta atikoa ditu; ezkerrekoan bi irudi txiki samar ageri dira: San Juan eta Santa Katalina; eskumakoak beste bi: Asisko San Frantzisko eta Santa Barbara; erdikoan irudi bakarra eta askoz handiagoa: Santa Marinarena alegia; honen gaineko atikoan Andra Mari Sortzez Garbiaren imajina; eta goieneko frontoitxo-triangeluan Aita Eternoarena dirudiena. Ezker-eskuin Lazagarra leinuaren armarria ageri da margotuta. Agian, ermitaren patroiak genituen XVI. gizaldian, gerora Areizagatarrak izan ziren moduan.

Santa Marinaren aldarerako moldatutako erretaula bikain horri gorabehera oso ibiltariak tokatu zaizkio. Ermita 1864an bota ondoren, erretaula parrokiara ekarri zutenean, San Migelko nabe nagusiaren eskumako hirugarren zutabe borobilari erantsi zioten, bertan dagoen erdi ezabatutako izkribu batek adie-

razten digunez; hura, ordea, behin-behineko kokalekua izan zuen, 1886an ezkerreko nabe-barrenera aldatu baitzuten, eta guk hantxe ezagutu genuen mutiko-garaian; azkenik, 1950 hamarraldia-**ren erdi aldera**, Reyes Kostegiren alkatetzaren lehen urteetan parrokiaren hainbat aldakuntza sakon egin zen sasoi hartan, **orain aurkitzen den tokian jarri zuten**: eliza horretako klaustroaren leiho baten ondoko hormatzar bati itsatsita.

• SAN MARKOSEN ERRETAULA

Iñaki Zumalderen *Historia de Oñate* liburuak dakarrenez, Santa Marinako ermitan bazen beste erretaula bat ere: **San Markos ebanjelariarena**, hain zuzen. Santu horren egunean, apirilaren 25ean, San Migeleko **kabildoa prozesioan igotzen zen ermitaraino eta herritarrak ere parte hartzera behartuak zeuden**; joan ezean, erreal bateko isuna pagatu behar izaten zuten. Santa titullarraren aldre aurrean erreberentzia eginik, **San Markosen aldarean ematen zuten meza**. Santu honek bazuen baserriaren egutegian txoko jakin bat: *San Jurgi* (apirilaren 23a) *artuak ereitteko goizegi*; *San Markos* (apirilaren 25a) *ereindda balegoz*. Tarte laburra eta estua, benetan. Oñatin, derrigorrean, santu bion egunak, prozesio eta guzti, ospatu beharra zegoenez gero, 24an lan ugari pilatuko zitzaien nekazari.

Ermitako kanpaia eta San Markosen erretaula orduantxe eraikitzen ari ziren Urrutxu aldeko **hilerri berriko kaperara eraman zituzten**. Kanpaiak han jarraitzen du, baina erretaula duela urte batzuetako erreforman kendu zuten.

Santa Marinako *Baruekoa* etxea ezkerreko aldea aldatu aurretik.

Konturatzen gara Kale Barriko eta Atzeko kaleko dendak, tabernak eta gainontzekoak aipatzerakoan, hutsuneak edota akatsak egon daitezkeela. Ez zen gure asmoa esparru hori agortzea, gaira hurbilketa bat egitea baino. Bestalde, aldizkari honetako 282. zenbakiko lanean adierazten genuen bezala, Kale Barriari [KB] sartzen genituen garai bateko Zuazola eta Martzelino Zelaia [MZ] kaleak, baina ez Lazarraga eta Maria Irizar kaleak; eta Atzeko kalean [AK] Ramon Irizar [RI] eta Arantzazuko Ama [AM] kaleak, baina azken hau Portalekuraino bakarrik. Dena den, eskerririk asko erakutsi duzuen interesarengatik.

TABERNA • JATEKETA
 Bidebarrieta 6
 Tel.: 943 71 62 96
 20560 OÑATI

FAGOR
 INDUSTRIA TALDE KOOPERATIBOA

